

теми України. Цей документ базується на ліберальній системі оподаткування і не містить будь-яких пільг для суб'єктів інвестиційної діяльності.

Враховуючи вищесказане, **можна запропонувати такі висновки.**

По-перше: податкова політика повинна узгоджуватися з політикою бюджетних видатків і тільки в цьому випадку можна забезпечувати економічний розвиток країни.

По-друге: враховуючи кризовий стан економіки та проблеми наповнення бюджету, необхідно знайти оптимальні податкові стимули для активізації інвестиційних процесів у країні. На сьогодні введення інвестиційного податкового кредиту для підприємств, які займаються технологічним переозброєнням, є достатньо сильним стимулом. Також можна надати податкові канікули великим високотехнологічним виробництвам для збереження і створення нових робочих місць у галузях, які домінують у певних регіонах. При цьому будь-які податкові пільги повинні направлятися на стимулювання інвестиційних процесів у конкретному секторі економіки, який обирається за пріоритетний і розглядається як тимчасовий інструмент податкової політики економічного зростання.

По-третє: слід зменшити негативне ставлення в суспільстві до податкового навантаження, можливо за рахунок прозорості бюджетних видатків, їхнього впливу на стимулювання інвестиційних процесів та підвищення добробуту населення.

По-четверте: необхідність створення законодавчої бази для активізації інвестиційних процесів і зменшен-

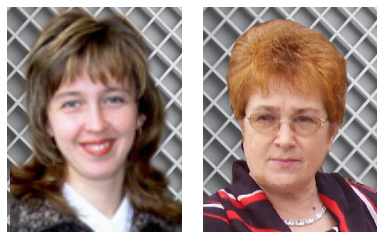
ня ризиків під час прийняття інвестиційних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник В. М. Фіскальна політика держави в умовах фінансової кризи // *Фінанси України*. – 2008. – №5. – С. 11–17.
2. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки // *Економіка України*. – 2006. – №7. – С. 37.
3. Мельник В. М., Мельничук Г. С. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні // *Фінанси України*. – 2008. – № 12. – С. 44 – 52.
4. Демків О. І. Напрями поглиблення бюджетної реформи в Україні // *Фінанси України*. – 2009. – №3. – С. 46–55.
5. Richard N. Bird and Francois Villancourt // *Perspectives on Fiscal Federalism*. – P. 229; Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: Монографія. НАН України; Ін-т екон. прогнозів. – К., 2006. – 368 с.
6. Буковинський С. А., Комаров В. А. Бюджет розвитку та пріоритети бюджетних інвестицій // *Фінанси України*. – 2004. – № 9. – С. 24.
7. <http://www.ukrstat.gov.ua/control/uk/publish>.
8. Меламед М. Валовий внутрішній продукт України та його податковий потенціал // *Вісник національного банку України*. – 2005. – №5. – С. 26.
9. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні // *Фінанси України*. – 2008. – № 11. – С. 64 – 74.
10. Обзор экономического положения Европы. – С. 138.
11. Крисоватий А. І., Коцук Т. В. Вплив поглиблення інтеграції на податкову політику країн – учасниць ЄС // *Фінанси України*. – 2009. – № 2. – С. 31–43.
12. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: У 3 т. / Т. 2: Інноваційно-технологічний розвиток економіки / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 564 с.

УДК 338.49:330.341.1:332.14

РОЛЬ ЦЕНТРУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ІННОВАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ

**З. В. Герасимчук, докт. екон. наук,
Н. Т. Рудь, канд. хім. наук**

Стабілізація економіки, стійке зростання промислового виробництва і агропромислового комплексу, як показує досвід передових країн, досягається шляхом переходу економіки на інноваційний шлях розвитку, заснований на широкій реалізації результатів

наукових розробок у сфері створення сучасних інтенсивних технологій, їх застосування у виробництві і випуску конкурентоспроможної високотехнологічної продукції.

Проте в Україні в 2007 р., за даними Держкомста-

ту, інноваційною діяльністю займалося тільки 14,2 % підприємств. При цьому визначалася позитивна динаміка кількості поданих заявок на видачу охоронних документів, що свідчить про наявність інтелектуального потенціалу та недостатню його реалізацію, слабку комерціалізацію науково-технічних розробок, у тому числі і на світовому ринку. Так, 357 вітчизняних підприємств у 2007 р. реалізували інноваційну продукцію за межі України, її обсяг становив 36,5% від усієї кількості реалізованої інноваційної продукції [1].

Державна політика у сфері інновацій та трансферу технологій у 2008 р. була спрямована на заохочення інноваційної активності, організаційну модернізацію науково-технологічної сфери та формування мотивації суб'єктів господарювання до інновацій, вдосконалення системи державного регулювання сфери трансферу технологій, створення умов для ефективного і повноцінного розвитку інноваційної інфраструктури та інфраструктури трансферу технологій, сприяння комерціалізації результатів науково-технічних досліджень і розробок [2].

З цією метою передбачалося сприяти створенню мережі регіональних центрів трансферу технологій у бюджетних наукових установах і базових центрів передачі технологій для малих підприємств за участю великих промислових корпоративних структур; провести моніторинг розвитку в регіонах України інноваційної інфраструктури та трансферу технологій у 2008 р.; здійснити реалізацію заходів Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009 – 2013 роки» [2].

Сьогодні аспекти трансферу технологій досліджують вітчизняні вчені, зокрема: Н. Арзамасцев, В. Зінов, Л. Мінделі, В. П. Соловійов, В. В. Тітов, Н. Фонштейн, А. Фурсенко, П. М. Цибульов, Н. І. Чухрай і ін. Серед закордонних учених слід особливо відзначити Х. Бремера, Р. де Вола, М. Портера, Р. Фостера і ін.

Проте питання створення і функціонування центрів трансферу технологій, напрями застосування трансферу технологій і цілісний підхід до цієї проблеми в науковій літературі висвітлені недостатньо повно.

Мета статті – розробка механізму створення і функціонування центрів трансферу технологій як консалтингової складової інноваційної інфраструктури регіону.

Виклад основного матеріалу. Важливою проблемою формування інноваційної економіки в Україні є розрив між стадіями інноваційного процесу, а саме, наукових досліджень і виробництва, що обумовлено відсутністю ефективного механізму трансформації наукових знань в інноваційні ідеї, які придатні до практичного використання. У подоланні цієї проблеми важливу роль покликано відігравати інноваційне підприємництво, для розвитку якого мають бути створені сприятливі умови.

Слід виділити такі причини нинішньої низької інноваційної активності підприємств регіонів:

- технології не доведені до рівня комерціалізації; не можуть пройти технологічний аудит, відсутні експериментальні взірці, бізнес-плани;
- недостатня кількість елементів інноваційної мережі – асоціацій, центрів, відділів комерціалізації в університетах;
- нестача кадрів для інноваційного менеджменту;
- інформація, зібрана в базах даних, містить неточні дані;
- потреба в додатковому фінансуванні для доведення розробок до комерційного рівня.

Головне призначення регіональної інноваційної інфраструктури полягає в узгодженні діяльності регіональних господарських структур, поглибленні взаємодії та співпраці між ними, досягненні комплексності інноваційних процесів у рамках регіону. Інноваційна система регіону фактично створює функціональну мережу, яка об'єднує усіх господарюючих суб'єктів, що працюють у сфері виробництва і трансферу знань і технологій. Суттєвою її характеристикою є те, що вона зорієнтована на сприяння розвитку інноваційного потенціалу малих і середніх фірм. Одним із результатів функціонування інноваційної інфраструктури регіону має бути застосування форм трансферу технологій, що робить їх максимально доступними для малого і середнього інноваційного бізнесу.

Центри трансферу технологій (ЦТТ) – найбільш масштабний елемент, який повинен супроводжувати науково-технологічні розробки практично на всіх етапах її реалізації. В основному ЦТТ фокусують свою діяльність на трансфері критичних технологій, що входять у пріоритетні напрями розвитку науки, технології і техніки.

Трансфер технологій може мати такі форми [3]:

- патентно-ліцензійна торгівля правами на об'єкти промислової власності;
- договір про ноу-хау;
- супутні ліцензійні угоди;
- продаж або лізинг технологічного обладнання;
- консалтингові послуги інжинірингового характеру, до яких входять передпроектні техніко-економічні дослідження та обґрунтування оптимальності капіталовкладень, необхідне лабораторне доопрацювання технології, проектне промислове опрацювання від ескізного варіанта до детального проекту зі специфікацією компонентів або обладнання, що відповідають вимогам замовника, а також наступні послуги і консультації;
- прямі іноземні інвестиції що супроводжуються новим обладнанням і технологіями;
- експортно-імпортні операції з високотехнологічними товарами та послугами, що містять технології їхнього виготовлення.

Центри впровадження технологій заслуговують особливої уваги з точки зору формування інноваційної інфраструктури. Це американський винахід, який пройшов успішну понад сторічну апробацію в сільському господарстві, де застосовувалися державні служби запровадження нових агротехнологій та техніки. За аналогією з ними створена «Національна мережа» центрів запровадження нових промислових технологій. Вона фінансується за пайовим принципом державою, штатами і муніципалітетами. Центри у своїй діяльності спираються на місцеві університети, які й пропонують свої розробки в галузі технологій та організації виробництва. Мережа особливо корисна малим і середнім підприємствам, які отримали доступ до нових технологій [4].

Ця практика є достатньо поширеною і в Європейському Союзі. Там в останні роки створено близько 70 центрів передачі інноваційних технологій. Вони охоплюють не лише країни-члени, а й кандидатів на вступ, а також Ізраїль та Ісландію. До переліку послуг, що їх надають центри, входить допомога щодо придбання технологій за кордоном або їхнє патентування, захист прав інтелектуальної власності, укладання угод про спільну інноваційну діяльність з іноземними фірмами, проведення технологічного аудиту, брокерські послуги, а також доступ до спеціального фінансування. Про корисність цих послуг свідчить те, що за 1995–2000 рр. ними скористалися понад 65 тис. компаній [5]. У Польщі створена регіональна мережа допомоги підприємствам щодо придбання та запровадження інновацій. Так, у першій половині 2004 р. в країні діяло 29 центрів трансферу технологій та 289 науково-консультаційних осередків [6]. На громадських засадах створена і функціонує Польська асоціація центрів інновацій та бізнесу.

Цей досвід слід використати для створення подібних центрів у регіонах України. Це важливо з огляду на те, що «...відсутність механізмів передачі інноваційного продукту у виробництво залишається «вузьким місцем» нашої економіки» [7]. Як зазначають урядові експерти, в країні комерціалізується лише 5–7% наявних наукових розробок, переважно прості технології. У той час, коли численні оригінальні новачки залишаються поза увагою підприємців і не працюють на економіку країни [8].

Росія має досвід створення центрів трансферу технологій, яке розпочалося в 2003 р. Нині там завдяки державній підтримці з коштів федерального бюджету створено 86 ЦТТ. На вказані цілі було витрачено 183 млн. руб. Середні витрати на створення одного ЦТТ становили 2,13 млн. руб. За числом створених організацій сектор трансферу технологій став найбільш масштабним сегментом національної інноваційної системи. У рамках розвитку мережі ЦТТ Роснаукою створені п'ять ЦТТ за участю іноземних парт-

нерів. Створення Московського лазерного центру (інвестиції з німецької сторони в рамках проекту створення російсько-німецького ЦТТ становили 1,0 млн. євро); проект російсько-німецького центру в галузі біотехнологій (кредит на 1,4 млн. євро). Залучення коштів тільки за цими двома проектами практично перекрыли витрати Мінпромнауки Росії і Роснауки в 2003–2004 рр., вкладені у створення ЦТТ [9]. У Білорусії станом на 1.01.2008 р. було створено 28 ЦТТ, до кінця 2010 р. передбачається довести їхню кількість до 30 [10].

Центр трансферу технологій може бути створений у формі некомерційного партнерства. Його партнери – це провідні наукові і навчальні організації області, промислові підприємства і консалтингові фірми. Основними завданнями ЦТТ є розробка планів стратегічного розвитку і участь у них шляхом формування, реалізації і моніторингу інвестиційно-інноваційних проектів, а також залучення бюджетних і позабюджетних коштів для їхнього здійснення. Вирішення цих завдань надасть можливість створити реальну конкуренцію імпорتنій продукції, забезпечить: підтримку функціонування вітчизняної науки; розвиток промислового виробництва; необхідну податкову базу, а також збільшить кількість робочих місць.

Слід зазначити, що регіони України мають специфічну динаміку у формуванні соціально-економічного середовища. Це зв'язано, по-перше, з особливостями економіки регіонів, представлених агропромисловим, паливно-енергетичним, транспортним, курортно-рекреаційним комплексами, машинобудуванням, лісовим господарством, деревообробкою і меблевим виробництвом, промисловістю будівельних матеріалів, що впливає на ефективність і швидкість обігу капіталу. По-друге, адміністрації регіонів активно проводять заходи щодо залучення інвестицій, у багатьох із них прийняті нормативно-правові акти, які сприяють створенню сприятливих умов для інвесторів.

Дії, що виконуються на регіональному рівні, в цілому відповідають цілям розвитку економіки. Проте, на наш погляд, зусиль, направлених на залучення інвесторів і їх мотивацію, значно більше, ніж на формування внутрішньої інноваційної готовності як регіонального бізнесу, так і суспільства в цілому. А ідеологія інноваційного розвитку, заснована на прогресивному розвитку, вступає в суперечність з мотивацією залучення інвестицій, в основу яких закладена потужна сировинна база, географічне положення регіонів і споживчий ринок, що постійно зростає.

На нашу думку, основною метою регіональної інноваційної політики має бути створення сприятливих економічних, правових і організаційних умов для інноваційно-інвестиційної діяльності, що забезпечили б зростання конкурентоспроможності місцевої продукції, ефективно використання науково-

технологічних результатів і вирішення завдань соціально-економічного розвитку регіону.

Центр трансферу технологій в регіональній інноваційній політиці відіграє подвійну роль. Він як один із незалежних провідників державної ідеології інноваційного розвитку здійснює формування інноваційного мислення у комерційно активної частини населення і психологічної готовності до використання інноваційних і інвестиційних можливостей сучасних економічних відносин. Центр є суб'єктом економічних відносин, покликаний формувати моделі ефективного використання інтегрованих ресурсів у вигляді інноваційно-інвестиційних проєктів, що розробляються на основі об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) з високим ступенем інноваційності, з метою їхнього комерційного використання, отримання прибутку і реінвестування отриманих ресурсів у розробку і комерціалізацію ОІВ.

Для переходу економіки регіону на інноваційний шлях розвитку і формування регіональної інноваційної системи необхідно є побудова ефективної інноваційної інфраструктури. У 2000–2008 рр. у регіонах уже створені окремі елементи інноваційної інфраструктури. Так, станом на 01.01.2007 р. до інфраструктури підприємницької діяльності в Україні входять 1483 небанківських фінансових установ (у тому числі 1005 кредитних спілок), 404 бізнес-центри, 70 бізнес-інкубаторів, 29 технопарків, 313 лізингових центрів, 970 інвестиційних та 398 інноваційних фондів і компаній, а також 202 фонди підтримки підприємництва, у тому числі 104 регіональних [11]. З 2007 р. Держагенством інвестицій і інновацій розпочато роботу зі створення мережі регіональних інноваційних центрів, які виконують переважно інформаційно-консультативні функції. На сьогоднішній день створено 12 таких центрів.

Аналіз інноваційної діяльності в Європі і США показав, що такі регіональні системи доцільно створювати у вигляді інноваційних мереж. Нами розроблена модель цілісної регіональної системи для розвитку науково-інноваційної діяльності. Вона включає в себе інноваційний процес, починаючи з генерації нових ідей, їхньої актуалізації і закінчуючи створенням наукоємної продукції і виведення її на ринок.

Деякі інші необхідні елементи інфраструктури знаходяться в процесі формування, зокрема: відділи трансферу технологій в НДІ і ВНЗ; система поетапного фінансування проєктів. Даний комплекс є сукупністю взаємозв'язаних структур і організаційних елементів, необхідних для створення умов і ефективної реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів. Кожен з перерахованих елементів інноваційної інфраструктури призначений для вирішення завдань і виконання певних функцій на різних етапах інноваційного процесу, а ЦТТ є ключовим організаційним еле-

ментом даної мережі, що з одного боку координує діяльність усіх структур, а з іншого – здійснює безпосередньо комплекс робіт з формування і управління інтелектуальною власністю своїх партнерів.

Для створення в регіоні умов для розвитку інноваційної діяльності необхідна тісна співпраця ЦТТ з місцевими органами виконавчої і законодавчої влади, які відіграють вирішальну роль у формуванні інноваційної політики.

У завдання адміністративних органів входить, перш за все, створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату і умов для розвитку інноваційної діяльності, а також сприяння розвитку інфраструктури і механізмів підтримки науково-інноваційної діяльності. Інтереси учасників інноваційного процесу виявляються і враховуються в процесі ухвалення програм науково-інноваційного розвитку. Дані програми розробляються і реалізуються за участю ЦТТ і інших інноваційних структур.

Аналіз динаміки економічної активності регіонів з позиції реальної економіки і потенційної затребуваності інноваційних технологій у різних сферах дає змогу розробити моделі розвитку регіонального бізнесу, що являють собою основу для планування діяльності ЦТТ.

Нині в регіонах спостерігається тенденція до захоплення холдинговими структурами найпривабливіших ринків збуту. Їхня стратегія розвитку заснована на зближенні сировинної, виробничої бази і ринку збуту, формуванні власної збутової мережі. Це надає можливість їм максимально знижувати собівартість і ціну товару і за рахунок цього – витіснити з ринку дрібних і середніх виробників, а оптовиків включати в канали розподілу власної продукції (наприклад, ринок молочної продукції, рослинного масла і продуктів його переробки). Дана група підприємств має власну інвестиційну базу або можливість залучати необхідні ресурси, оскільки вкладає грошові ресурси тільки у високорентабельні проєкти з мінімальними термінами обороту капіталу.

Ці підприємства зацікавлені у використанні адміністративних ресурсів. У свою чергу, вибрана ними стратегія дуже вигідна для регіональної і муніципальної влади, оскільки різко збільшує базу оподаткування, скорочуючи при цьому кількість суб'єктів податкового обліку, що вчасно оплачують податки. Проте така стратегія, на нашу думку, на сьогоднішній день є перешкодою для інноваційному розвитку регіону, оскільки інші учасники інноваційного процесу опиняються в невідгідних умовах і не можуть функціонувати в змінних умовах ведення бізнесу.

Друга група підприємств – великі виробники продуктів і послуг, що мають власний оборотний капітал і матеріально-технічну базу. Їхні стратегії розвитку засновані на інвестуванні засобів у збільшення

частки ринку на вже існуючому сегменті, диверсифікації діяльності в суміжних сферах бізнесу, інвестуванні засобів у перспективні напрями і виході на нові сектори ринку.

Використовуючи тісні зв'язки з науково-дослідницькими організаціями, ЦТТ може запропонувати цій групі підприємств інноваційно-інвестиційні проекти на основі використання результатів закінчених науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), реалізація яких дасть можливість виходити на перспективні ринки з мінімальними ризиками і високою ефективністю. Для цих цілей даним підприємствам спільно з ЦТТ необхідно:

- провести моніторинг вибраного ринку з метою визначення найбільш вільного сегменту;
- прорахувати оптимальне поєднання значимих чинників (обсяг ринку, попит, ціна, пропозиція);
- знайти технологію, що дає змогу працювати у вибраному сегменті, не порушуючи оптимальне поєднання;
- консолідувати ресурси, необхідні для реалізації проекту, до рівня промислового виробництва;
- розробити і реалізувати програму просування проекту, направлену на залучення необхідних ресурсів і формування попиту.

Необхідно відзначити, що більшість проектів (близько 90 %) з використання перспективних розробок закінчуються на етапі обговорення і ухвалення рішення. Тому одним із продуктів, з яким ЦТТ у майбутньому може і має вийти на ринок, є організаційно-управлінський консалтинг. Зараз існуючий попит на ринку інноваційних проектів зводиться до запиту на комплексне обслуговування з метою оптимізації діяльності і виробничої структури.

На сучасному етапі розвитку ринку виробничо-економічна група, на наш погляд, може стати найактивнішим учасником інноваційного процесу. Саме вона диктує створення інфраструктури інноваційної діяльності, що включає в себе комплексний пакет консалтингових послуг, який виходить за рамки підготовки і реалізації інноваційного проекту.

Третя група – це малі і середні виробничі підприємства. Останнім часом в Україні приділяється велика увага розвитку і підтримці малого підприємництва. Світовий досвід показує, що найбільш перспективним і прибутковим є малий інноваційний бізнес, заснований на нових наукоємних технологіях. В інноваційному процесі при трансформації об'єктів інтелектуальної власності в об'єкти для комерціалізації найефективніше використовується форма малого підприємства (МП) на етапі завершення ДКР, підготовки і початку виробництва, а також виходу на ринок. Проте, разом з очевидними перевагами, організація виробництва на МП має ряд істотних недоліків. Для новостворюваних малих підприємств, що займаються ін-

новаційною діяльністю, слід зазначити ряд проблем:

- проблема виробничих ресурсів: виникає необхідність пошуку виробничих ресурсів або фінансових коштів для придбання матеріальних активів;
- потреба в інвестиціях – нові МП повинні фінансуватися з власних коштів, оскільки банківські кредити можуть бути недоступними. Вони видаються під гарантії або конкретне майнове забезпечення, яке може виявитися недостатнім у підприємства. Навіть за наявності гарантії, кошти на розробку отримати досить проблематично через високі ризики;
- високий ризик малого інноваційного підприємства підвищується через наявність дефіциту кваліфікованих фахівців і кадрів з досвідом керівництва виробництвом;
- обмеження зростання обсягу виробництва малого підприємства;
- відносно велика частка витрат і накладних витрат на реалізацію нового проекту (бухгалтерське, економічне і юридичне обслуговування).

Для зниження впливу цих чинників можливо залучити як стратегічного партнера великі промислові підприємства і забезпечувати на ранній стадії реалізації проекту вагому державну підтримку. Вирішення цих завдань може вже зараз узяти на себе ЦТТ.

Крім того, аналіз показав, що малі й середні підприємства, що успішно діють, мають в своєму розпорядженні достатні організаційні і фінансові ресурси для розвитку, проте часто не використовують їх досить ефективно. У цих питаннях ЦТТ може надати істотну допомогу.

Дана група виробничих підприємств повинна бути найбільш мотивована на участь в інноваційному процесі, оскільки нові наукоємні технології можуть стати захистом під час загострення конкуренції. Випуск нової високотехнологічної продукції надає можливість зайняти стійке становище на ринку, отримати конкурентну перевагу, створювати нові ринки і отримувати частку на існуючих, незалежно від стратегій конкурентів. Нові технології в управлінні і просуванні продукту, продукції або послуги сприяють зниженню витрат і підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Таким чином, з даних груп виробників друга і третя є для ЦТТ найбільш перспективними, тому саме на них необхідно направити інформаційні потоки, що формують інноваційне мислення (реклама, виставки, семінари і ін.).

Ще одним важливим напрямом діяльності ЦТТ є його взаємодія з науково-дослідними організаціями. Нині серед проблем наукових установ регіону у сфері комерціалізації науково-технологічних результатів виділяються такі:

- здійснення НДДКР без урахування попиту ринку. Дана проблема пов'язана з недостатньо повною і малоефективною роботою маркетингових структур

ВНЗ і НДІ, що вивчають ринок. Одним із напрямків взаємодії ЦТТ з науковими установами є аналіз ринків і проведення маркетингових досліджень;

- керівництво більшості наукових установ не готове працювати в умовах конкуренції з іншими науковими установами. Не відпрацьовані юридичні і організаційні схеми їхньої взаємодії, а також схеми створення творчих груп, що включають у себе представників різних організацій;

- висока собівартість науково-технологічної продукції наукових установ. Слід зазначити, що в переважній кількості наукових організацій собівартість даної продукції не оцінюється, не провадиться робота щодо її зниження, відсутні фінансові кошти на наукові розробки. Основним способом фінансування наукових установ є фінансування за грантами і господарськими договорами, а це до комерціалізації нових технологій має вкрай віддалене відношення.

Частина вказаних проблем вирішується шляхом створення малих інноваційних підприємств (МПП) за участю наукових установ з метою комерціалізації їхніх науково-технологічних розробок, проте керівництво наукових організацій часто негативно ставиться до цього. Через це створюється механізм, що відводить перспективні технології в «тіньовий» бізнес. У кращому разі фірми не виділяються, а зберігаються як структурні підрозділи наукових установ, сплачуючи йому невеликі відсотки накладних витрат від господарських договорів, а на кошти, що залишилися, існують. При цьому наукова установа несе витрати за ці підрозділи на оренду приміщень, комунальні витрати, зарплату співробітників, утримання устаткування, закупівлю необхідної техніки і ін. При цьому реальних ринкових структур не створюється, оскільки вони не виходять на ринок і не вивчають його.

Створенню МПП передують процес формування інноваційного проекту в науковій організації. Він починається з визначення об'єктів для комерціалізації, в основу яких покладені результати закінчених або таких, що проводяться, науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт. Як показує досвід, одним із важливих питань для наукових організацій є актуалізація об'єктів інтелектуальної власності з метою формування і реалізації інноваційних проектів.

У разі створення ЦТТ необхідно розробити «Методику проведення актуалізації об'єктів інтелектуальної власності в науково-дослідних і освітніх установах» для виявлення науково-технологічних результатів, які можна комерціалізувати, і визначення інноваційного потенціалу організації. Методика має бути орієнтована на задоволення інтересів кожного з суб'єктів інноваційного бізнесу, тому її основним завданням є оцінювання економічної вигоди кожного з учасників у поєднанні із загальною економічною доцільністю вкла-

дення коштів в освоєння інтелектуальної власності в рамках конкретного інноваційного проекту. Методика допоможе здійснити таке оцінювання з урахуванням ступеня опрацювання інноваційного проекту, обсягів і схеми венчурного фінансування, життєвого циклу інноваційного продукту на ринку, вартісних показників продукції (ціна, собівартість), планованих початкових обсягів виробництва, а також ризику реалізації інноваційного проекту, його рентабельності й терміну окупності.

Процес комерціалізації науково-технологічних розробок вимагає залучення партнерів, які мають забезпечити фінансування і організацію повномасштабного виробництва, проведення маркетингових досліджень і збуту готової продукції тощо. Залучення ж інших партнерів призводить до необхідності вирішення питань, пов'язаних із правами власності на результати інноваційного проекту, з визначенням відповідних часток прибутку і координації дій усіх суб'єктів інноваційної діяльності в рамках конкретного проекту. З'ясування питань щодо прав на ОІВ необхідно проводити на ранніх етапах формування інноваційних проектів, щоб надалі, коли витрачена значна частина ресурсів для реалізації проекту, уникнути конфліктних ситуацій і знизити ризик реалізації інноваційного проекту.

Крім того, ЦТТ може і повинен виступити як ефективний інвестор інтелектуальної власності в розвиток нових бізнесів. Це можливо тільки за підтримки ЦТТ державою, з одного боку, і керівництвом наукових установ – з іншого.

У зв'язку з цим, одним із актуальних питань функціонування і розвитку ЦТТ є підтримка його діяльності державою до моменту переходу на самоокупність. У даний час усі витрати, пов'язані з комерціалізацією ОІВ, на ранніх етапах інноваційного циклу (до вступу в бізнес інвестора), на нашу думку, повинні лягати на ЦТТ. Це можна пояснити тим, що наукові організації неспроможні оплачувати ці витрати з власних коштів, а більшість промислових підприємств – не готові, оскільки це пов'язано зі значними ризиками. Тому державна фінансова підтримка функціонування і розвитку ЦТТ повинна, перш за все, спрямовувати витрати з управління і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), переданих у тій або іншій формі від наукових організацій в ЦТТ. Таку державну підтримку слід здійснюватися до моменту самостійного функціонування ЦТТ за рахунок власних коштів, що отримуються від створеного з його участю бізнесу. Як показує світовий досвід, цей період становить сім - десять років.

На нашу думку, створювати ЦТТ при кожній науковій установі є недоцільним. Це пояснюється тим, що в окремому ВНЗ або НДІ відсутня критична маса ОІВ, які потенційно можна комерціалізувати, щоб на-

дати можливість науковій організації або ЦТТ активно діяти на ринку пропозиції нових технологій як інтелектуальному інвестору.

Крім того, для формування, просування і комерціалізації інноваційно-інвестиційних проектів необхідні кваліфіковані фахівці в галузі інноваційного менеджменту як з боку наукових організацій, так і промислових підприємств, де будуть реалізовуватися інноваційні проекти, які нині в Україні практично відсутні.

Тому в найближчі декілька років, на наш погляд, доцільно обмежитися створенням і розвитком у регіоні одного-двох ЦТТ, державною програмою створення об'єктів інноваційної інфраструктури передбачається створення 50 ЦТТ протягом п'яти років. У центрах має збиратися інформація про найбільш перспективні ОІВ, створені за державний рахунок і вестися підготовка фахівців у галузі інноваційного підприємництва (навчання на постійно діючих наукових семінарах), здатних надавати специфічні консалтингові послуги, сприяти формуванню і реалізації стратегічних планів інноваційного розвитку для промислових підприємств і муніципальних утворень різних рівнів у регіоні.

При цьому проблеми, пов'язані з територіальною віддаленістю і галузевими відмінностями наукових установ, можуть бути вирішені за допомогою створення мережі територіальних і галузевих філіалів і представництв ЦТТ або відділів трансферу технологій (ВТТ) у наукових організаціях.

Основними завданнями ВТТ має стати актуалізація ОІВ, відбір результатів НДР, що володіють комерційним потенціалом, формування планів НДДКР і сприяння їхньому виконанню, проведення патентних досліджень і створення сприятливого середовища для інноваційної активності дослідників. Слід зазначити, що діяльність ВТТ на етапі становлення повинна бути підпорядкована єдиному керівництву, робота вестися за єдиним форматом з використанням єдиних методик, а послуги бути якісними і за відповідним ціновим рівнем. Надалі можливе виділення цих підрозділів в окремі підприємства і створення в регіоні реального конкурентного середовища в галузі управління інтелектуальною власністю, інноваційного менеджменту і консалтингу.

Координація міждисциплінарних досліджень і міжнародної співпраці в науково-технологічній сфері повинна здійснюватися науково-інноваційною радою регіону, в яку входили б представники провідних ВНЗ і НДІ, яку доцільно створити при виконавчих органах влади. Її завданнями має бути вирішення проблем розвитку регіону з використанням його науково-інноваційного потенціалу, проведення науково-технологічної експертизи результатів НДР, визначення напрямів розвитку науки і техніки, формування планів НДДКР у регіоні.

За участю ЦТТ для організації найбільш ефективної роботи і комплексного обслуговування інноваційно-інвестиційних проектів у регіоні слід організувати регіональний науково-інноваційний центр, в який входили б, крім ЦТТ, центр незалежної експертизи, завданнями яких мають бути:

- проведення експертизи науково-технологічних, інноваційно-інвестиційних проектів і програм;
- управління нематеріальними активами;
- оцінка бізнесу і інтелектуальної власності;
- аудит прав на інтелектуальну власність;
- експрес-оцінка інноваційних проектів;
- розробка бізнес-планів, проведення маркетингових досліджень;
- підбір ефективних схем фінансування проекту;
- аналіз конкурентного середовища і ринків;
- розробка програм просування продукту на ринок.

В умовах функціонування венчурного бізнесу найбільші труднощі виникають на ранніх стадіях реалізації інноваційного проекту. Найактуальнішим завданням розвитку інноваційної діяльності є створення системи поетапного фінансування інноваційних проектів. Як показує досвід зарубіжних країн, дана система повинна складатися з трьох фондів, які фінансують інноваційно-інвестиційні проекти на різних етапах реалізації.

На першому етапі фінансування має здійснюватися з так званого «Seed» (посівного) фонду. Враховуючи, що на цьому етапі існує найвищий ризик і відносно невеликі інвестиції, він має бути бюджетним. Кошти фонду витрачаються на створення малих інноваційних підприємств і бізнес-планування (економічне обґрунтування, маркетингові дослідження тощо).

На етапі розвитку підприємства для нарощування обсягів виробництва, коли на порядок збільшуються потреби у фінансових коштах, фінансування передбачається здійснювати з коштів Регіонального інноваційного, Регіонального гарантійного фондів. Дані фонди можуть мати змішані джерела наповнення (як бюджетні, так і позабюджетні).

Як показує аналіз, більшість інноваційних проектів будуть комерціалізованими, тобто окуплять всі витрати на їхню реалізацію, тільки в разі виходу на великомасштабне промислове виробництво. Для організації подібного виробництва необхідні кошти на порядок більші, ніж на попередньому етапі і на два порядки вищі, ніж на етапі створення МПІ. На цьому етапі фінансування має здійснюватися з венчурного фонду «Start-up», тобто кошти повинні інвестуватися в статутний капітал підприємства на три-п'ять років.

Слід зазначити, що в Україні до цього часу відсутній досвід дії венчурних фондів. Проте використання західного досвіду з їхнього створення, показало можливість застосування таких механізмів і в Україні. Подібний досвід є і в Росії, наприклад, Південно-

російський венчурний фонд, створений за участю Європейського банку реконструкції і розвитку в 1998 р., реалізує пакет акцій, що є в нього. У той же час до свід його діяльності показав, що однією з важливих проблем реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів є не залучення інвестора, а створення механізмів його виходу з бізнесу.

Висновки. Таким чином, створення цілісної системи взаємодії всіх елементів інфраструктури відкриє нові можливості комерціалізації розробок, отриманих під час виконання регіональних науково-технологічних програм і проєктів, для малого інноваційного підприємництва. Для цього потрібна тісна взаємодія центральних, регіональних і муніципальних адміністрацій, фінансових організацій, представників промислових підприємств, керівників ВНЗ і НДІ, представників ЦТТ й інших інноваційних структур. Проте подібна робота не може бути проведена швидко. Активізація інноваційної діяльності вимагає, з одного боку, державного управління і координації дій всіх її суб'єктів, з іншої – інтеграції всіх зацікавлених структур у реалізації інноваційних процесів, залучення інвестицій, створення умов, які б сприяли інноваційному процесу і впровадженню досягнень науки в економіку регіону.

Для досягнення цієї мети необхідно розробити і прийняти концепцію створення національної інноваційної системи на урядовому рівні, регіональних інноваційних систем на конкретних територіях. В Україні цей формат діяльності та управління інноваційними процесами лише створюється. Тому необхідно активізувати роботу щодо пошуку форм такої діяльності, розробки оптимальної, прив'язаної до ситуації в окремих регіонах структури РІС, шляхів розвитку регіонального ринку інновацій.

До першочергових заходів щодо формування регіональних інноваційних систем слід віднести такі:

розробка конкретної РІС, що базується на місцевих реаліях — наявному науково-технологічному потенціалові та перспективних планах розвитку;

першочергове створення регіональних центрів упровадження технологій і максимальне стимулювання венчурного підприємництва.

Ці заходи сприятимуть реалізації інноваційної політики розвитку в регіонах.

Подальший розвиток системи ЦТТ можна планувати за такими напрямками:

- для кількісного нарощування: оскільки в 2009 р.

підтримка розвитку інноваційної інфраструктури не була включена в державний бюджет за Державною цільовою економічною програмою «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки», створення ЦТТ у регіонах може здійснюватися в основному за рахунок підтримки регіональних бюджетів або за ініціативою зацікавлених у цьому організацій;

- для якісного удосконалення діяльності ЦТТ необхідно: підготувати кадри для комплектування ЦТТ; розвивати канали просування розробок до потенційних споживачів; розширити доступ до фінансування розробок і проєктів для комерціалізації; організувати мережеву взаємодію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник. – УК.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2008. – 361 с.
2. Розвиток сфери інновацій та трансферу технологій України у 2007 році та визначення завдань на 2008 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: ist.osp-ua.info/books/shlyah/4_Dodatki/1_Innovations_2007.doc.
3. Денисюк В. А. Стан та перспективи міжнародного трансферу технологій в Україні // Матеріали Междунар. науч.-практ. конф. «Рынок технологий, проблемы и пути решения». – К.: УкрИНТЭИ, 2002. – С. 130–140.
4. Зуев А., Мясникова Л. Экономика постмодерна // РИСКИ – 2000 №4. – С. 82–91.
5. Минько С. В. Опыт стимулирования инновационной деятельности в странах Евросоюза // БИКИ. – 2003. – 6 декабря. – С. 4–6.
6. Матусьяк К. Децентрализи́ация інноваційної політики – роль бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів // Матеріали Міжнар. конф. «Наука, інновації та регіональний розвиток», 23–25 травня 2005 р. – Львів: Вид.-поліграф. відділ ЛЦНТЕІ, 2005. – 257 с.
7. Яремко Л. Регіональна інноваційна система // Регіональна економіка. – 2006. – №3. – С. 103–110.
8. Полякова Ю., Бабець І. Перспективи участі регіонів України у формуванні НІС в умовах глобалізації // Регіональна економіка – 2006. – №3. – С. 96–102.
9. Суворин А. В. Основные результаты и проблемные вопросы развития в Российской Федерации национальной инновационной системы // Инновации. – 2007. – №9(107). – С. 7–12.
10. Нехорошева Л. Инновационное развитие в условиях «новой» экономики // Наука и инновации. – 2008. – №4(62). – С. 42–47.
11. Варналій З. С. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети // Сб. матеріалів XII Междунар. науч.-практ. конф. «Проблемы и перспективы инновационного развития экономики». – К.: Цудзинович Т. И., 2008. – С. 559–561.